PETER KREEFT

HA-HA!

KRESŤANSKÁ FILOZOFIA HUMORU

FIDEI ET SCIENTIAE
SIStV

FIDEI ET
SCIENTIAE
SISV

EDÍCIA

DOBRÉ SLOVO

PETER KREEFT

HA-HA!

Kresťanská filozofia humoru

BREVIÀR

PETER KREEFT

HA-HA!
Kresťanská filozofia humoru

SPOLOK SVÄTÉHO VOJTECHA
TRNAVA 2026

ČÍTANIE
S PRIDANOU
HODNOTOU

© St. Augustine's Press, 2022
© Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2026

ISBN 978-80-8161-762-1

OBSAH

Úvod 9

1. Humor a zdravie 27
2. Humor a šťastie 30
3. Humor a svätosť 33
4. Humor a pravda 45
5. Humor a dobro 54
6. Humor a krása 58
7. Humor a utrpenie 61
8. Humor a čas 66
9. Humor a Ježiš 69

Príloha: Moje obľúbené vtipy 75
Obhajoba vtipov 75
Židovské vtipy 78
Vtipy o Íroch 81
Vtipy o náboženstve 86
Vtipy o počítačoch 94
Hádanky 95
Krátke vtipy 96
Nechutné vtipy 97
Vtipy o právnikoch 99
Filozofické vtipy 104
Záver 109
Edičná poznámka 111

SI POVEDAL, ŽE TVOJ PES NEHRYZIE!
ALE JA NEMÁM PSA.

ÚVOD

Filozofiu vyučujem už celých 62 rokov. Odučil som vyše 500 hodín a viac ako 500 prednášok som odprednášal pre verejnosť. Ani jeden svoj výklad či prednášku som nikdy nezopakoval dvakrát. Pre miernu poruchu pozornosti (ADD) sa totiž veľmi rýchlo začínam nudiť, a to hlavne sám so sebou. Spomedzi všetkých mojich doterajších prednášok sa stretla s najväčším ohlasom tá, ktorú som prednedávnom predniesol na univerzite v Dallase. Za predmet svojho vystúpenia som si po prvýkrát zvolil hlbší ponor do filozofie humoru. Poslucháčov som vopred upozornil, že si chcem overiť reakciu na pripravovanú knihu s touto tematikou. Uvedomujem si, že ich prvotnú reakciu mohol ovplyvniť zmysel pre takt a slušnosť, no spontánny smiech človek nedokáže predstierať.

Podľa Biblie je „čas plakať a čas smiať sa“ (*Kaz* 3, 4). Dôkazom toho, že naša kultúra je v hlbokom úpadku (hrubo povedané v sračkách), je fakt, že máme viac dôvodov na plač než na smiech. Ďalším dôkazom môže byť fakt, že ani jeden z našich prezidentov by sa neodvážil použiť vulgárny výraz „byť v sračkách“. No najhoršie zo všetkého je to, že sa nad tým neodvážime ani len pousmiať, lebo by sme preukázali politickú nekorektnosť a nevyspelosť a mohli by sme tým uraziť druhých ľudí – navonok síce precitlivených na hrubé reči, no so zatvrdnutým srdcom.

Táto kniha takmer neuzrela svetlo sveta. Chystal som sa totiž napísať serióznu reflexívnu monografiu *Ako zachrániť západnú civilizáciu*, ktorá by bola pokračovaním mojej knihy *Ako zničiť západnú civilizáciu a iné myšlienky z kultúrnej priepasti*. Jej písanie mi však vôbec neprinášalo radosť a zrejme by nikomu neprinieslo pozitívny zážitok a potešenie z čítaného textu. Pochybnosti boli natoľko silné, že som písanie prerušil a premýšľal, čo ďalej. Vtedy do toho vstúpil môj anjel strážny, využil chvíľkové zaváhanie a do podvedomia mi zašepkal múdru otázku: „Prečo svojich čitateľov radšej nerozveselíš?“ Niet nad zdravý rozum anjelov!

A tak som zauvažoval: Západná civilizácia nie je ani zdravá, ani šťastná, ani svätá. Humor všetky tieto tri atribúty má. Je skutočne nielen posvätný, ale aj nebeský. Ak vás moje tvrdenie prekvapuje, mali by ste si túto knihu prečítať a zistíte, prečo nechápete spojenie humoru a neba. Ak sa aj potom spýtate: „Jestvuje v nebi smiech?“, moja odpoveď bude: „To hádam nemyslíte vážne!“ C. S. Lewis napísal, že „radosť je dôležitou záležitosťou neba“. Ak sa na seba nevieme pozrieť s potrebným nadhľadom a odstupom, strácame pevnú zem pod nohami. Mnohí z nás sú posadnutí kultúrou, civilizáciou a politikou. Z kultúry sme si vytvorili kult a kladieme ju na piedestál. Chceli by sme ju meniť, no pritom nedokážeme pretvárať ani samých seba.

Ak sa príliš hrniete do politiky, nezabúdajte, že slovo „politik“ je kompozitum. Kým jeho prvá časť pochádza z gréckeho slova „poly“, čo znamená „mnoho“, tá druhá, slovo „tik“, označuje malý otravný zlozvyk. V nebi sa nebude politikárčiť, ale veselo tam bude určite. Jeden z mnohých vtipov o nebi hovorí, že tam nebudeme uctievať ani

osla, ani slona, iba Baránka *(pozn. prekladateľa: ide o autorskú narážku na symboly amerických politických strán – slon je symbolom republikánov, osol maskotom demokratov).* A keď Baránok prišiel na svet, odmietol kandidovať. Neuchádzal sa o vládu, utekal pred ňou aj pred tými, ktorí ho chceli urobiť kráľom (pozri *Jn* 6, 15).

Harry Truman raz povedal: „V tejto našej veľkej krajine sa môže každé dieťa, ktoré sa narodí ako americký občan, jedného dňa stať prezidentom. Jediné, čo ten malý bastard musí dokázať, je využiť príležitosť." Samozrejme, krízou našej dekadentnej, vymierajúcej kultúry sa treba zaoberať. Táto kríza nie je vo svojej podstate hospodárska, rasová, politická či environmentálna, lež duchovná, pretože bojovým poľom je ľudská duša. Ide teda o duchovnú vojnu a bojovať v nej na strane anjelov je cnostné a potrebné. „Bojovníci za kultúru" nemusia byť tvrdí a disponovať ťažkou výzbrojou ako bojové lode, tanky či delá. Môžu na to ísť zľahka. O výsledku boja tak môže rozhodnúť aj obyčajný motýľ, čo zamáva krídlami pred očami veliteľa tanku. Spomeňte si na anjelov, Božie vzdušné sily. Aj Chesterton povedal, že „anjeli vedia lietať, pretože sami seba berú na ľahkú váhu". A možnože by bombami Božieho letectva mohli byť aj vtipy. Rovnako možné je aj to, že moja knižka pomôže v zápase o kultúru oveľa viac než knihy o kultúrnych zápasoch. Stovky filozofov meditujú nad tým, ako zachrániť západnú civilizáciu, ale kto z nich filozofuje o humore? A koľkí píšu knihy, pri ktorých sa dá zasmiať? Klasické teórie humoru sú poväčšine smrteľne vážne, čo je samo osebe celkom dobrý vtip, však že?

Som síce filozof, ale moja knižka nie je typicky suchopárna, filozofická, vedecká ani zložitá. Svoje dielko

vnímam tak trochu ako vhodnú príležitosť, aby som vás rozosmial a mohol sa s vami prostredníctvom neho podeliť o obľúbené vtipy. Zámerne som nesiahol po žiadnej odbornej literatúre o teóriách humoru v knižniciach či na internete, takže ani teoretické časti nie sú príliš vedecké. Nemám žiadnu teóriu humoru, ktorá by prekonala alebo nahradila teórie iných mysliteľov. A tak ako si nekladiem za cieľ pertraktovať lepší výklad humoru, ktorý by nahradil a prekonal už existujúce teórie, nepokúšam sa ani o „prehľadnú syntézu". Publikácia nie je faktografická ani historická. V podstate jej hlavný cieľ je skôr praktický než teoretický. Má vás rozosmiať a potešiť.

Mnohí filozofi rozlišujú medzi dvomi uhlami pohľadu, respektíve dvomi druhmi poznania či cieľmi myslenia. Všetky nasledujúce dualizmy, odtiene významov alebo, inak povedané, polarity sú podobné, i keď nie celkom totožné. Rozdielne výrazy existujú v mnohých jazykoch: v nemčine je to *„kennen"* verzus *„wissen"*, vo francúzštine *„connaitre"* verzus *„savoir"*. Betrand Russell diferencuje „vedomosti osvojené na základe poznania" a „vedomosti osvojené na základe opisu". Gabriel Marcel vyčleňuje „tajomstvá bytia", na ktorých sme osobne zainteresovaní, a „problémy", ktoré nemôžeme ovplyvniť. Michael Polanyi delí poznanie na „osobné" a „neosobné", to jest vedecké. C. S. Lewis rozlišuje pojmy „nazretie" (jednorazový dej) a „pozeranie sa" (pretrvávajúci dej). Aristoteles hovorí o „praktickom" a „teoretickom" poznaní. Aj umenie a veda sú dve rozdielne entity. Od umelcov neočakávame, že budú vedcami, a od vedcov neočakávame, že budú pôsobiť umelecky. Stredovekí myslitelia vymedzili rozdiel medzi „aktívnym" a „kontemplatívnym" poznaním, ako aj medzi

aktívnym a kontemplatívnym životom. Francúzsky matematik a filozof Blaise Pascal zas rozlišoval medzi „intuitívnou" a „geometrickou mysľou", medzi „srdcom" a „hlavou". „Srdce" pre neho nebolo len centrom pocitov, ale aj istou formou rozumu, pretože „srdce má svoje *pohnútky*, ktoré rozum nepozná". Rozum je abstraktný, srdce, čiže intuitívny rozum, konkrétne. Nazvime tieto prístupy Petrovým a Pavlovým zmýšľaním. Každý z týchto dvoch svätcov bol príkladom iného typu myslenia: kým Peter bol konkrétnejší a praktickejší než Pavol, Pavol bol zas abstraktnejší a teologickejší ako Peter. Pápežom prislúcha usmerňovanie a riadenie, čo je praktické, a preto medzi pápežmi nebolo veľa filozofov ani teológov. Väčšina filozofov humoru okráda Petra v prospech Pavla. Ja to robiť nechcem, pretože *sám* som Peter (a myslím to doslova). A pokiaľ ide o moju prácu, som Pavol – učím filozofiu. Avšak v tejto knihe to tak nie je. Aj preto som ju nenazval stroho *Filozofia humoru*. Existuje mnoho filozofov a filozofií zaoberajúcich sa humorom, lenže všetci a všetky sa v niečom mýlia. Nie je nič zlé na tom, že to robia a skúšajú, ale očakávať, že sa im to podarí, je nesprávne. Pýtate sa prečo? Pretože humor sa nedá vymedziť inými pojmami, ani vysvetliť inými kategóriami, ani zredukovať na nejaký koncept, ani rozložiť do viacerých častí. Podľa jedných je jeho podstatou irónia (Kierkegaard). Podľa druhých (najmä marxistov) triedna závisť a vzdor. Niektorí ju vidia v uvoľnení napätia (freudisti a viacerí materialisti) a iní v deflácii ega (Chesterton). Podľa ďalších spočíva v statickej tvrdohlavosti (Bergson).

Každý z týchto faktorov je v humore prítomný, takže môžeme tvrdiť, že „humor je *x* alebo *y* alebo *z*." Je však nesprávne myslieť si, že humorom alebo podstatou